

Una visita de l'herpetòleg Maluquer a les Pitiüses el 1918

per Joan Mayol Serra

Joaquim Maluquer i Nicolau (Barcelona 1892-1988) va pertànyer a una nissaga de naturalistes catalans de sincer amor al país. Va ser distingit per la Generalitat amb la medalla Narcís Monturiol el 1983. En ocasió d'una conversa amb el seu fill Salvador (ornitòleg), em parlà del present manuscrit, que reflecteix una expedició a les Pitiüses l'any 1918. Es tracta, en les paraules de l'autor, d'un *Recordatori particular de l'excursió* conservat per la família, que, vuitanta-quatre anys més tard, té un interès considerable. Còpia del manuscrit original, més extens, queda dipositada a l'Institut d'Estudis Eivissencs. Aquí en transcrivim bona part, normalitzant l'ortografia (l'autor no havia adoptat la recent gramàtica de Fabra. A més, Maluquer escriu "Iviza" per Eivissa), però respectant al màxim sintaxi i lèxic. El document retrata unes Pitiüses ja molt llunyanes i prou diferents de les actuals.

Maluquer, aleshores un jove de 25 anys, s'interessava especialment per l'herpetologia i, per tant, són d'interès les dades que proporciona sobre calàpets, tortugues i altres rèptils. Però evidentment s'interessava també per la gent i les illes. Els comentaris sobre la fonda de Sant Francesc, els pàgines amb qui va parlar, i l'atípic retorn a Eivissa, tenen un interès manifest. L'any següent va publicar el llibre *Les Tortugues de Catalunya* (Treballs del Museu de Ciències Naturals de Catalunya), on documenta un exemplar de For-

Joaquim Maluquer i Nicolau (Barcelona 1892-1988), en una fotografia feta l'any 1921. Realitzà una expedició científica a Eivissa i Formentera l'any 1918 i hi coincidí amb el botànic Pius Font i Quer. (Arxiu Salvador Maluquer.)

mentera de 26 cm. Un nét de Maluquer continua avui la seva tasca herpetològica.

Cal palesar l'agraïment a Salvador Maluquer Sostres per la trama, a Isabel Oliver la mecanografia de l'original i a Cecili Buele, la revisió ortogràfica.

Excursió d'exploració a Eivissa i Formentera

Del 24-III-1918 al 1-IV-1918

24/3.- A les 6'30 amb el *Mallorca* surto cap a Palma, per a emprendre des d'allí el viatge a Eivissa i Formentera, formant part de la comissió científica designada pel Mu-

seu de Ciències Naturals per a recollir material zoològic de dites apartades illes.

...

25/3.- Arribem a Palma. Estols de gavines, unes de cap blanc i altres de cap negre, passen tocant amb les ales el *Mallorca*, mentre dura la llarga operació d'atracar.

Els camàlics al moll es veuen ja estirant-se, tot dient: *-Fa falta un pels bultos?*

Atraquem i, posat al pont, dono l'equipatge a un mosso de l'Alhambra Hotel, pujo al cotxe i cap a l'hotel falta gent!

Deixat tot al *quarto*, baixo al menjador i allí faig el segon esmorzar. Fóra greu no menjar ensaïmades i puc assegurar que no vaig quedar mal!

Què faràs, ara? Portopí. Agafo el tramvia prop de les muralles, i en poc *rato* arribo a Portopí. M'encamino cap al Laboratori¹ i allí em diuen que en Galan és a Cabrera. M'entretinc girant pedres cap a l'altre costat de la carretera, prop d'una casa vella, en direcció a una bateria sense canons. Els primers fruits herpetològics els recolleixo allí. La *Tarentola mauritanica*, el dragó, a voltes blanc i a voltes negre, tot ell ple de l'àcar vermell entre els dits, i al voltant dels ulls, principalment, abunda i no em quedo curt recollint-ne exemplars. En Salvador en farà gran festa per al Vivàrium.

Recolleixo també mol·luscs, aranyes, cucs, algun coleòpter, algun dípter i bastants petits escorpins.

1. Es refereix al Laboratori de Biologia Marina, fundat pel Professor Odon de Buen l'any 1908.

Gros i el guia
al Cap de Barbaria.
Noteu la capsula linneana
de Gros, per a les plantes
herboritzades.
(Arxiu Salvador Maluquer.)

Torno a l'hotel i és l'hora de dinar, que m'és ben servit, potser un excés de salses picants.

Un *ratet* a l'habitació i torno a Portopí. Avui, com arreu, és mitja festa; els tramvies van plens, però dret encara n'hi cap un, i aquest sóc jo. A Portopí continuo la cacera de dragons. Per cert que he pogut plenament observar que pot la *T. mauritanica* rompre's la cua voluntàriament. Més d'un exemplar, que tenia agafat per *lo* cap o pel cos, s'ha romput la cua, sense que aquesta l'hagués tocat jo *lo* més mínim.

En tornar de Portopí, sento que des d'un tramvia em criden i és l'amic Galan; baixa i parlem una estona tot acompanyant-lo jo cap a la seva torreta, on viu des de casat. M'explica que el patró del laboratori porta de Cabrera un centenar de sargantanes, per a enviar-les al Museu de Barcelona. Quedem *acordes*, per a ajuntar-hi *lo* recollit avui per mi, i ens *despedim*.

26/3.- De bon matí, em llevo i afaito i torno a emprendre-les amb les ensaïmades. M'entero amb goig dels pocs detalls que porten els diaris de la gran ofensiva i surto cap a buscar un mapa de les Illes. En trobo un de tota la província, d'en Chias, que no està del tot bé però és de butxaca i suficient.

Torno a l'hotel, arreglo les andròmines, deixo el paquet de Geckos vius perquè en Galan els envii a Barcelona i cap al *Jaume II*, cap a Eivissa.

Arribo a *bordo* i, seguint el meu costum, una propina al *camarer*, qui em dona un camarot veritablement asiàtic. Llit independent, lavabo de pedra com en els hotels, armari, mirall, mirall pentinador apart, etc, etc.

Són les 12 i llevem ancles, amb un sol esplèndid i una mar calma, com al juliol.

Sobre el pont he presenciats les maniobres de desatracar. Durant aquestes un capità de carrabiners acompanyat d'un noi que duia un

paquet amb robes, ha entrat a la cambra del capità. Sens dubte, per *lo* que he vist, es tractava de *contrabando*.

Sortim de la badia, tot dedicant un record al racó de Portopí tan preferit pels dragons, i que el vèiem a tocar.

Les 5'30. Com passa el temps! Ja es veu Eivissa i el sol comença a pondre's darrere les muntanyes. Des del barco contemplo enormes dofins, juguetejant a la punta de proa, corrent més que l'*steamer*. És bonic aquest enorme peix de cap tan rar. I, sobretot, és bonic veure'l viu en son element.

Ja es veuen els fars de l'illa i es fa fosc i els llums de la ciutat s'acosten ràpidament. Ja som a la badia d'Eivissa. Aquí hi ha el far automàtic dels Daus; allí el d'Eivissa i al lluny els de l'Espalmador i de l'illa dels Penjats.

Atraquem, després de llarga maniobra; i l'amic Font² i el recol·lector Gros,³ venen a esperar-me i a ajudar-me a transportar els meus *bultos*.

2. Pius Font i Quer (1888-1964), botànic, que va estudiar intensament la flora pitiüsa.

3. Enric Gros i Miquel (1863-1949), col·lector que va treballar intensament amb Font i Quer a tots els Països Catalans, la península Ibèrica i el nord d'Àfrica.

Acompanyo Font i Gros, i cap a dormir. Per demàensem anar a Formentera. Arreglo el meu material, preparo una sargantana agafada per en Font al puig Fornàs, escric a Barcelona, em fico al llit i m'adormo immediatament.

Les 6! Apa, doncs, que ja és hora. Vejam quin dia fa. Llàstima! Vent i mal temps, impossible anar a Formentera, el vaporet que fa el viatge no s'atreveix. Decidim anar a Santa Eulàlia, on hi ha un riu.

Esmorzem i agafem, tots tres i el guia, el carret de què en Font ja s'havia servit els altres dies. Amb el menjar a les motxilles emprenem la marxa.

Veig ja els rius acanalats dels voltants de la Vila plens de *Melanopsis*, aquest curiós cargol d'aigua dolça, negre.

Què és allò que vola? Dos enormes corbs que passen a 2 m de la tartana, en un camp del costat de la carretera. No es poden fer excursions sense escopeta!

Baixem un moment del carret, i cullo la primera *Helix ebositana*⁴ per al sr. Bonfill. Tornem a pujar, i el guia ens conta que els dragons fan molta por. Són a les figueres i garrofers. Diu que si algú en veïés algun i fos dalt de la figuera, es tiraria a baix.

Referent a sargantanes, diu que al cap de Barbaria⁵ n'hi ha de vermelles de sobra; sobre serps, diu que no n'hi ha al país. Els fenicis ja venien la "loza" d'Eivissa dient que preservava d'aquests animals, perquè era fabricada a una illa on no n'hi havia.

Tampoc hi ha llargandaixos. Així, xerrant, arribem al Pont des Llàtzer, lloc on tenim que dividir-nos en dues expedicions. Una, d'en Font i el guia, cap a dalt les muntanyes; l'altra, d'en Gros i jo, cap a vora del mar i part plana.

La colla meva (Gros i jo) anem a fer cap al riu de Santa Eulàlia, on veiem els primers *Melanopsis*,

veritablement abundants. En collim unes dotzenes, i veiem saltar la primera granota, després una altra i una altra.

Seguim el riu fins a la desembocadura, agafem granotes, moluscs i coleòpters. *De repent*, de darrere una mata, s'aixequen dues perdius. Torna a fer-me falta l'escopeta!

La cala on desemboca el riu de Santa Eulàlia, el més gran de Balears, no té arena on puguem buscar cargols. Munts d'alga seca ho omplen tot. Aquesta alga que els serveix per afemar la terra.

En un hort del poblat de Santa Eulàlia hi ha un safareig amb gran fauna aquàtica: des dels coleòpters, moluscs, aràcnids, dípters, hermípters, fins als cap-grossos de *Bufo viridis*, que es veuen nedar entre les plantes aquàtiques.

Tornem a seguir aigua amunt el riu, agafant alguna altra granota. Puc examinar un llarg cordó d'ous de gripau, potser de 15 m. Alguns petits cap-grossos recent nats es veuen adherits encara sobre la matèria gelatinosa del cordó.

Resulten inútils totes les investigacions per trobar el *Bufo viridis*. Puc observar cap-grossos petitíssims, més encara que les larves de *Bufo calamita* a Catalunya.

Les granotes es veuen sovint aparellades, quietes prop de la vora del riu.

En Gros, que és una adquisició excel·lent, s'orienta amb gran facilitat i, baix les seves indicacions, ens dirigim cap a una casa de camp, on fem el dinar. Era excel·lent i encara més la gana.

Durant el menjar conversem amb la dona de la casa, que porta, com totes les eivissenques, el barret de palla sobre el mocador del cap, i que és molt amable venent-nos vi i aigua de cisterna, que és la forma com tenen aigua totes les cases de l'illa.

Segons diu la dona, tortuga ja no en queda cap a l'illa, però n'hi

havia hagut fa molts anys. Li sembla haver sentit a dir que a l'altre costat de l'illa hi ha tanques on en queda algun exemplar.

De serps no en saben res.

Podem contemplar, amb calma, com disposen aquí les figueres perquè es pugui collir bé el fruit. Les crien baixes i amb les rames esteses paral·lelament a terra, i sostingudes per suports de fusta.

El vent molesta un xic, però sembla que la tendència del temps aquesta migdiada és a calma. Emprenem la tornada, jo regirant pedres i en Gros, collint plantes. Agafem algunes poques sargantanes, i alguns coleòpters, i arribem a un "Ventarrillo" on fem un xic de beguda i berenar. Per cert que allí passa un carro que compra blat de moro i, al preguntar quant val, li contesta el venedor: dos rals de velló. M'ha xocat això, així com sentir en altres llocs que dels cinc cèntims en diuen canets, semblant a "perrilla" castellana, i amb la mateixa etimologia. Pobra Espanya! Per als mateixos espanyols, el lleó no és res més que un ca!

Pel camí, ja més intimats amb el guia, anem parlant de les nostres aficions. En Josep Marí m'explica que dels cap-grossos, en diuen galapatons, nom molt més encertat que cap-grossos, puix és diminutiu de galàpats.⁶

També m'indicà que dels cucs de terra en diuen llombrius.

A l'illa, els nois agafen les sargantanes amb llaços fets de cùgula i saliva. Com que llueix, la sargantana allarga el cap per a llepar, i queda fàcilment captiva.

Arribem tot xerrant a Eivissa. Després d'un bon sopar ens fem al llit i m'adormo quasi instantàniament. No cal esmentar que no ens despullàrem sense abans haver preparat lo recollit aquell dia.

28/3.- Fa un dia formós. El sol entra de ple en la meua habitació,

4. Caragol terrestre endèmic de les Pitiüses, descrit per Hidalgo el 1869, actualment *Trochoidea ebositana*.

5. Bereberia a l'original.

6. El diccionari Alcover Moll recull el sinònim galàpat per calàpet, que Coromines considera emparentat amb el castellà *galàpago* (tortuga d'aigua).

que dona al mar. Em llevo a les sis. La mar està calma com una bassa d'oli, és a dir, fa un dia que aquí en diuen polit. Esmorzem i preparem els utillatges per a l'expedició a Formentera, que fem a les vuit amb un vaporet petit i dolent que respon per *Constante*, millor dit, que no respon, puix la màquina va amb unes intermitències, com si de cada dos pistonades se'n perdés una.

Al cap d'una hora d'haver sortit del port, comença a canviar el temps. Comença a fer vent, i la mar s'alborota. Resistim bé amb en Font a la punta de proa per dos hores i mitja; però no podem aguantar més tant vendaval i salts; ens ajaïem a terra i fem l'ànec. La darrera hora fou desastrosa, puix el mareig era fortíssim i com a l'estómac no hi havia res, sortia el que podia i encara amb grans esforços. En passar per entre els dos fars, saltem tant que l'aigua entra al barco, semblant a voltes un submarí. Per fi, en vista de no poder avançar, posem una vela i gràcies a ella el vapor pot tirar fins a la Savina, lloc de Formentera on desembarquem. És clar, si en lloc de carbó cremàvem llenya i encara en teníem poca!

Paguem el passatge, 75 cèntims, i desembarquem tan trempats, com si res hagués passat.

Veig una pedra, la giro i agafo una sorprenent sargantana verda, una altra, i una altra. Això és un paradís.

Veig uns nois i fem un tracte: dos sargantanes grosses, un canet. Els *sargantolins* (*sargantanetes*), de propina per a mi. Aquest tracte dona gran resultat, i les caixes s'omplen que dona goig de veure.

He fet cacera donant a les sargantanes un cop amb una rama de savina, que les atordeix un moment, el suficient per a collir-les i empresonar-les. Com és natural, després de la lamentable pèrdua del cafè amb llet, en alta mar, tenim

gana. Al reclòs del vent, al peu d'una paret d'una era, fem el dinar, que ens havíem emportat d'Eivissa. En Gros ha perdut la bóta, i no tenim aigua. Això ens molesta quelcom, però cap al final del menjar, d'una casa veiem sortir una dona que ens dona aigua salmaia (salobre).

Aquí no tenen, per lo general, cisternes, sinó que prefereixen els pous, i aquests, en terrenys arenosos, com les platges de la Savina, són sempre salobres.

A la tarda vaig cap a vora mar, agafo allí alguns cargolets, coleòpters i sargantanes; però sempre molt molestat pel sol i el vent; arribo a deixar-me caure aclaparat sota una enorme savina i allí resto cara a terra una hora.

Ha passat ja el fort del sol i la collita de *Lacerta muralis*⁷ ha anat en *crescendo*.

Les cases de camp que anem veient, de camí cap a Sant Francesc Xavier, capital i únic poblat de Formentera, són totes curosament emblanquinades, fins i tot una faixa al voltant de la teulada. Abunden extraordinàriament en aquesta illa les parets en sec que formen tancons, sobretot de figueres de pics o de moro, que aquí les cuiden i en tenen com si fossin de les altres, de les quals tampoc no en manquen.

Amb tothom que he tingut ocasió d'enraonar, he anat indagant referent a la fauna herpetològica d'aquesta illa. No hi ha batracis, sols de rèptils el dragó, la sargantana i la tortuga. La presència d'aquesta me la confirma tothom, dient-me que n'hi ha poques, que encara no és temps que surtin i que van desapareixent. Continuarem les nostres investigacions.

Arribem a Sant Francesc⁸ i, enfront de l'església, en una plaça, hi ha la fonda del "Centro", en aquell moment plena de *formenterins* que fumen el tabac especial de l'illa i juguen a la manilla. Visito el mo-

nument i m'entorno a la fonda a arreglar un xic lo recollit avui.

De fonda, en té el nom, puix tots els estadans dormim en una mateixa habitació, tenint per orinal una olla que, per la pudor que fa, és de molts dies que no s'ha buidat.

Els homes són alts, ben plantats, van arreglats i tenen una certa semblança amb els murcians. Les dones porten el capell de palla damunt el mocador, i per a elles és aquella prenda com les arracades per a altres, és a dir, per dintre casa i al vespre també se'l posen. Els dona el capell un aire simpàtic.

El sopar consisteix en una formidable sopa d'alls, puix a cada plat n'hi van set o vuit. És una sopa de cabeces d'all. El peix fregit és bo i el demés, truita, etc., agradable.

Per postres unes "ensiamades", i un tall de formatge del país, que ens plau molt.

A dormir aviat, les nou ens toquen al llit, el catre millor, i dur encara; però estem rendits i ho trobem tot deliciós.

29/3.- Hem dormit bé, malgrat els catres, com pedres de durs, que hem tingut. La primera visita és per a la finestra. Quin bon dia! Que n'és de bonic aquest poblat tan blanc, aquest Divendres Sant a les sis del matí, amb el sol! No es veu un núvol, i el vent també ha calmat.

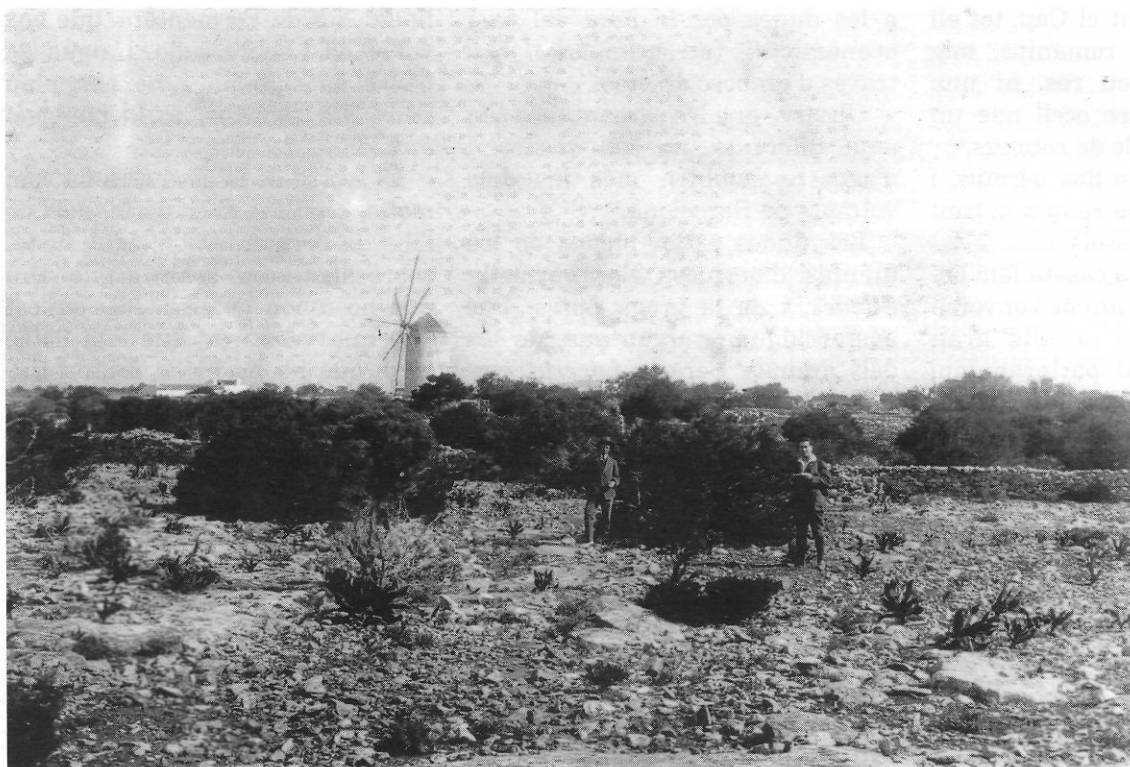
Ens vestim amb pressa i preparem l'utilatge per l'excursió a cap de Barbaria.

Ens creuem pel camí amb els pagesos i pageses que van als oficis. Les noies porten llargues trenes i al cap d'avall, llaços, grocs i vermells i blaus, que toquen a terra.

En aquesta illa, cada noia té diversos *núvols*, els quals es reuneixen alhora a casa la novia servint-se'ls copes i berenar. Hi

7. Boscà, el 1883 considerà les formes insulars com a subespècies de la *Lacerta muralis*. Avui, les sargantanes de Formentera es consideren *Podarcis pityusensis formenterae*, Eisentraut 1928.

8. San Francisco a l'original.

El guia (Josep Mari) i Joaquim Maluquer, camí de Barbaria. (Arxiu Salvador Maluquer.)

ha dies establerts de festeig: dimarts, dijous i dissabtes, que també són els dies que van els homes al cafè. Un cafè costa un canet, cinc cèntims.

Pel camí, veiem innumbrables sargantanes que estan prenent el sol en les parets en sec que tant abunden per tota l'illa. Hi ha vegades que en un tros d'un metre n'hi ha quatre o cinc, totes d'un hermós verd.

N'agafem algunes, però no se'n poden agafar moltes, perquè les parets en sec les protegeixen molt. Potser aquesta abundància de parets fa que també siguin tan abundants les sargantanes en aquesta illa.

El cap de Barbaria es troba entre les platges dites de Migjorn i les de la Savina, i està format per grans *acantilats*. Pel camí continuo indagant referent a les tortugues, recollint-ne moltes dades que em confirmen plenament l'existència avui encara de dit rèptil en aquesta illa. Sobretot a les anomenades Tanques d'en Teuet, on

parlem amb una dona molt simpàtica i d'un parlar molt sonor; fa poc (cinc dies) en mataren una, perquè se'ls menjava unes plantes.

Recullo pel camí interessants mol·luscs i coleòpters; no veig més que un únic lepidòpter, que no puc agafar.

Els *acantilats* d'aquest costat de Formentera són d'una bellesa incomparable. Veiem un lloc on, entre penyes, podem baixar fins l'aigua. Així ho fem, i s'alcen de terra dos enormes corbs que es menjaven un conillet.

Les sargantanes en aquest *acantilat* presenten dos aspectes distints: una blava com la de Cabrera, i altra vermellova de sobre, que deu ser semblant a la forma *pityusensis* de Boscà. No podem agafar-ne cap, puix ens exposem a caure de prop de cinquanta metres a l'aigua. Veiem, tot baixant, unes coves on se veuen traces de haver-s'hi fet foc; deuen ser de contrabandistes.

Descansem un moment prop de l'aigua i tornem a pujar, encami-

nant-nos cap a una casa que es veu lluny, per a fer nostre dinar. A la casa, ens deixen aigua, de cisterna, que és bona; indaguem més sobre rèptils: sols saben de dragons, sargantanes i tortugues.

Continuem després la nostra marxa al cap de Barbaria i agafant alguna altra sargantana, que són per allí més petites. Noto molt la falta d'un tirador, d'una escopeta de saló i d'un càvec. Cada vegada que una es fica en un forat, n'he pogut agafar gratant amb les mans, però queden els dits malmesos.

Arribem al cap de Barbaria. Hi ha allí una torre mora, ben conservada, i el màxim *acantilat* és allí. Tiro amb el revòlver a algunes grans gavines i *còrpores* marines⁹ que es veuen nedar, casi verticalment, sota nostre.

La vista des de dalt de la torre és superba. Es veu quasi tota l'illa, molt bé Eivissa, i l'illot del Vedrà, i la costa d'Àfrica, ben distintament, però no la de la Península, potser per la direcció dels rajos solars.¹⁰

9. El corbmarí encara és freqüent al Cap.

10. És probable que Maluquer s'hagi confós, però Vicent Ferrer m'ha assegurat que el seu *güelo*, *mijoral* del Cap, havia vist les llunyanes muntanyes algerianes alguna vegada!

Seguim explorant el Cap, tot ell un pedregal amb romanins, mig cremats; no es veu res, ni una sargantana, ni altre ocell que un puput solitari, i vols de cotolius.¹¹

S'aixequen una o dos perdius, i al pondre's el sol, se senten ja cantar els primers mussols.

En una simpàtica caseta fem beguda, i donem un rato de conversa als estadants; per a ells gran novetat de la qual parlaran mig any, la visita d'un foraster. No són gent tonta els *islenyos*, i més aviat llestos i dotats de certa ironia. Una joveneta fresca, plena i encantadora tota ella, ens diu al veure'ns amb plantes, si és que ens collim el menjar.

Coneixen aquí la gent del camp, perfectament, els noms vulgars de les plantes.

En general, tenen els dragons per malfactors, i diuen que mosseguen.

Aquesta gent són excel·lents fabricants de formatges i fan espardenyes amb els sobres de filament d'atzavares, que filen les velles. Després els donen midó i queda tot molt llis i de bonica presentació.

Tornem a emprendre el retorn cap a Sant Francesc i arribem a la fonda.

30/3.- Com anit estàvem molt fatigats, arreglarem avui, al llevar-nos, el recollit en l'excursió al cap de Barbaria, després esmorzem i carregant les motxilles i demés material, empenem la marxa cap a l'Espalmador, per anar d'allí a Eivissa.

Tornem a fer gran cacera de sargantanes i casualment agafo un dragonet *Hemidactylus turcicus*, al cavar un forat on s'havia ficat una sargantana.

Passem per les salines que hi ha prop de la Savina i ens dirigim cap

a les dunes per la línia del tren econòmic (i tan econòmic), i a través d'un bosc de pins.

Observo que les sargantanes són aquí diferents, no són verdes, i d'aspecte semblen més les dels voltants de Barcelona.¹²

Les dunes estan plenes de les plantes d'hermosa flor vermella *Silenes*, i de la groga *Lotus*. Puc agafar alguna sargantana, de les dels arenals. Serà la *Lacerta muralis frumentaria*. Maluquer.

Arribem als Freus, o sigui, la separació entre l'illa de Formentera i l'Espalmador, i com que no veiem cap barca, fem foc, que no dona resultat i ens decidim, al cap d'unes dues hores, que en Gros passi a peu; lo que fa arremangant-se la camisa i samarreta sota l'aixella, i posant-se el feto al cap. Arriba al cap d'una bona estona de caminar amb aigua fins al genoll, a l'Espalmador. La separació d'ambdues illes, Formentera i Espalmador, prové solament des de l'obertura del Canal de Suez.¹³

Vora unes pedres a mar són quelcom diferents, les sargantanes semblen més brunes.

Arriba la xalana, tripulada per un pare i fill, els únics habitants de s'Espalmador. I passem a l'altre costat gronxant-nos molt.

A aquesta illa sols hi ha dragons i sargantanes grises.

Al centre de s'Espalmador hi ha una bassa d'aigua dolça, salmaia, que a l'estiu s'asseca completament. Els moscards (mosquits) són a núvols, semblant impossible com pot viure una família a l'illa.

En Gros aprofita l'existència de la llacuna per a fer ses explicacions, sobre la ràpida desaparició dels mosquits, si es deixés fer a ell.

Dinem dintre la casa dels pescadors que ens han acollit i tras-

lladat des de Formentera, que ens venen vi i sobrassada. L'aigua de beure és salmaia i no ens plau gaire. La sobrassada, la mengem torrada.

El sostre de la casa està fet com molts, o millor, la majoria, dels de l'illa de Formentera, o sigui: fusta, sobre alga seca, sobre argila. Diu que no tenen goteres, sols aquest any que va nevar, que feia dotze anys que no ho havia fet, en tingueren alguna.

També hi ha en la fauna de l'illa de l'Espalmador les rates en abundància.

Hi ha aquí grans figueres; una d'elles, la retrata l'amic Font. Té 33 passes de diàmetre i 90 de circumferència.¹⁴

Durant el menjar intímem més amb la família, composta de pare, mare, fill i filla. Aquesta, guapa. El fill i la mare, simpàtics, el pare no tant. Aquest havia estat a Puerto Padre (Cuba), durant la primera insurrecció.

Van al mar a buscar la barca de vela, i caminem fins prop del mar (després de travessar un bosc de savines), on fa cap la barca de vela, entretenint-nos, mentre ve, en la busca de cargols marins.

Pugem a la barca i, amb poc vent, travessem l'estret i fem cap més enllà de l'illa dels Penjats, o sigui, on hi ha el Far d'Eivissa.

En una casa de camp d'Eivissa, fem beguda d'aigua salmaia i a marxes forçades empenem la marxa cap a la vila, travessant les grans salines, i pujant i baixant muntanyes. Sentim el cant del gripau, molt distint del de Catalunya.

Arribem a les 8'30 del vespre a Eivissa, després de la *caminata* d'avui, que ha sigut d'uns 30 Km. ■

Quim
(Joaquim Maluquer i Nicolau)

11. Abunda al cap la *Calandrella brachydactyla*, coneguda localment com a terrol·la cap pla.

12. Buccholz, el 1954, va descriure com a subespècie endèmica les sargantanes de Trucadors, amb el nom de *Podarcis lilfordi subformenterae*, de coloració efectivament més apagada que les de la resta de Formentera. Modernament, aquesta subespècie no es considera vàlida, tot i l'evident diferència de coloració, que Maluquer ja va detectar.

13. Sembla una afirmació ben agosarada i de poca base!

14. És ben sabut que aquesta figuera tenia fama de ser la més gran de les Pitiüses.